

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

242616

รายงานการวิจัย

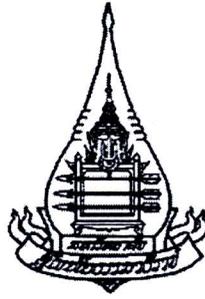
เรื่อง

การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตร เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี (A Preparation of Agricultural Product Consumption to Cope with Impacts of Free Trade Agreement)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภวัต เจียมจิณฉัตร
รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา โพธิ์ดี
รองศาสตราจารย์ลัดดา พิศาลบุตร
รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม
รองศาสตราจารย์คณพร บุญพารอด

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ด้วยงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2550

รายงานการวิจัย

เรื่อง

**การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตร
เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี
(A Preparation of Agricultural Product Consumption
to Cope with Impacts of Free Trade Agreement)**

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภวัต เจียมจิณณวัตร
รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา โพธิ์ดี
รองศาสตราจารย์ลักดา พิศาลบุตร
รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม
รองศาสตราจารย์คณพร บุญพารอด

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ด้วยงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2550

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตร
เพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี
(A Preparation of Agricultural Product Consumption
to Cope with Impacts of Free Trade Agreement)

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภวัต เจียมจิณณวัตร

รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ไพริดี

รองศาสตราจารย์ลัดดา พิศาลบุตร

รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม

รองศาสตราจารย์ดลพร บุญพารอด

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ด้วยงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2550

คำนำ

โครงการวิจัยการเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี เป็นโครงการหนึ่งในชุดโครงการวิจัยการเตรียมความพร้อมของชนบทไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ด้วยงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2550 เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าเกษตรภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรี และข้อเสนอด้านการเตรียมความพร้อมจากผลกระทบที่เกิดขึ้น

ในการศึกษาได้เจาะจงไปยังข้อตกลงเขตการค้าเสรีในหมวดสินค้าเกษตรที่ได้ส่งผลกระทบต่อ การบริโภคสินค้าเกษตรแล้ว ซึ่งก็คือ ข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-จีน ในหมวดของผักและผลไม้ และได้ ยึดกรอบในด้านการบริโภคภายในประเทศมีความสำคัญต่อภาคการเกษตรและเกษตรกรที่อยู่ในภาค ชนบท ดังนั้นในการศึกษานอกจากจะศึกษาถึงบริบทของข้อตกลงเขตการค้าเสรีดังกล่าวแล้ว ยังได้ สัมภาษณ์ผู้บริโภคสินค้าเกษตรภายในประเทศ และการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของ เกษตรกรและนักวิชาการเกษตรในภาคต่างๆ ด้วย

การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้ด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สรชัย พิศาลบุตร และความร่วมมืออย่างดียิ่งจากเกษตรกร เกษตรจังหวัด นักวิชาการเกษตร เจ้าหน้าที่ การเกษตรของจังหวัดสุพรรณบุรี นครราชสีมา เชียงใหม่ และสุราษฎร์ธานี รวมทั้งผู้บริโภค และ หน่วยงานราชการต่างๆ ที่สนับสนุนทั้งด้านการให้ข้อมูล การให้ความคิดเห็น และการประสานงาน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องต่างคาดหวังว่า การวิจัยครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของ ชนบทไทยเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีได้เป็นอย่างดี

คณะนักวิจัยขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่มีส่วนร่วมและสนับสนุนให้งานศึกษาวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง ด้วยดี มา ณ โอกาสนี้

คณะนักวิจัย

การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคสินค้าเกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจาก
ข้อตกลงเขตการค้าเสรี

242616

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและวิเคราะห์สินค้าเกษตรที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์โดยภาพรวม (2) ศึกษาสภาพการบริโภคสินค้าเกษตรภายในประเทศ (3) ศึกษาทัศนคติของผู้บริโภคภายในประเทศต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสินค้าและราคาสินค้าเกษตรอันสืบเนื่องมาจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี (4) เพื่อวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าเกษตร (5) เพื่อเสนอแนะยุทธศาสตร์เชิงรับและเชิงรุกอันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายด้านผู้บริโภคและผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะสินค้าเกษตรประเภทผักและผลไม้

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานและเอกสารต่างๆ และข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งมีการเก็บข้อมูล 2 วิธี คือ (1) การสำรวจกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคจำนวน 500 ราย ในจังหวัดที่เป็นตัวแทนของภาคต่างๆ ระหว่างเดือนเมษายนถึงตุลาคม 2550 (2) การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมเกษตรกรและนักวิชาการเกษตรใน 4 ภาคระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม 2550 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พฤติกรรมการบริโภคผักทั้งที่ผลิตในประเทศและผักจากต่างประเทศไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนพฤติกรรมการบริโภคผลไม้ที่ผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และการบริโภคผลไม้จากต่างประเทศไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคมีความเห็นว่าผักและผลไม้ที่ผลิตในประเทศมีราคาถูก และปลอดภัยกว่าที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคโดยภาพรวมจึงเกิดขึ้นน้อยมาก และไม่ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าเกษตรมากนัก ยกเว้นสินค้าหอมหัวใหญ่และกระเทียมซึ่งเป็นสินค้าที่ใช้ทดแทนกันได้ค่อนข้างสูง ทำให้พื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิตหอมหัวใหญ่และกระเทียมที่ผลิตภายในประเทศมีแนวโน้มลดลงมาก

แต่ถึงแม้ความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคสินค้าเกษตรหลังจากทำข้อตกลงเขตการค้าระหว่างไทย-จีนยังเกิดขึ้นน้อย และยังไม่ส่งผลกระทบไปสู่เกษตรกรอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ผลจากการวิจัยนี้ยังมีอาจยืนยันได้ว่า ในอนาคตจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำมาซึ่งผลกระทบอันรุนแรงต่อภาคการเกษตรไทย เพราะยังมีข้อตกลงเขตการค้าเสรีอื่นๆ ที่จะส่งผลกระทบตามมาอีกจำนวนมาก ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ถึงแนวทางยุทธศาสตร์เชิงรุกและเชิงรับในการเตรียมความพร้อมของผู้บริโภคจำแนกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์ผู้บริโภคผู้ผลิต (2) ยุทธศาสตร์ผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค และ (3) ยุทธศาสตร์ผสมผสาน

คำสำคัญ : การบริโภคสินค้าเกษตร ข้อตกลงเขตการค้าเสรี

A Preparation of Agricultural Product Consumption to Cope with Impacts of Free Trade Agreement

242616

Abstract

The objectives of this research are to: (1) Study and analyze agricultural products, which would gain or lose benefits in general (2) Study the agricultural product consumption situation in the country (3) Study Thai consumers' attitudes toward changes concerning agricultural products and prices of agricultural products, which are resulted from a Free Trade Agreement (4) Analyze opportunities and barriers of changes in agricultural product consumption and (5) Suggest defensive and offensive strategies, which would help set policies concerning consumers and agricultural product producers stressing on fruits and vegetables.

Data used in this research comprise of secondary data from organizations and documents and primary data collected by two methods: (1) the survey of 500 consumers samples or respondents in provinces representing all regions in the country between April to October 2007, and (2) audience-participation seminars among farmers and agricultural academics in the four regions of the country between July to August 2007. Statistics used to analyze the data are descriptive statistics and chi-square test.

The research concludes that consumer behaviors in the consumption of locally-produced vegetables and imported vegetables are not changed. However, the behavior of the consumption of locally-produced fruits increases a little, while the consumption of imported fruits remains the same because consumers view that local fruits and vegetables are fresher, cheaper, and safer to consume compared to those imported from foreign countries. Therefore, the change in consumer behavior in general happen very little and does not impact agricultural production much, except onion and garlic, which can be used as substituted products in a higher level. This means the land areas used to grow onion and garlic in the country tend to drastically decrease.

Though the change in consumer behavior of agricultural product consumption after Thailand-China FTA hardly happens and has not sent any impact to farmers, this research cannot confirm that in the future there will not be a change that could negatively impact Thai agriculture sector. This is because there will be other free trade agreements, which will send impacts later. Therefore, this research has brought the result to analyze defensive and offensive strategies in order to prepare consumer readiness in three ways comprising of (1) consumer to producer strategy, (2) producer to consumer strategy, and (3) integrated strategies.

Keywords: agricultural product consumption, free trade agreement

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ii
บทคัดย่อ	iii
สารบัญ	v
สารบัญตาราง	vii
สารบัญภาพ	
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย	1-1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1-2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	1-3
1.4 นิยามศัพท์	1-3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1-4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	2-1
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	2-1
2.2 เขตการค้าเสรี	2-14
2.3 ข้อตกลงเขตการค้าเสรีทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศต่างๆ	2-16
2.4 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการค้าเสรีไทย-จีนในสินค้าผักและผลไม้	2-23
2.5 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริโภคผักและผลไม้ของไทย	2-26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	3-1
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	3-1
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	3-4
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	3-6
3.4 ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล	3-6
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	3-6

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	4-1
4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้บริโภคนสินค้าเกษตร	4-1
4.2 ผลการสัมมนาแบบมีส่วนร่วม	4-50
4.3 การค้าพืชผักและผลไม้ระหว่างไทยและจีนก่อนและหลังเปิดการค้าเสรี	4-61
4.4 การผลิตและราคาสินค้าพืชผักและผลไม้บางชนิดของไทยและการนำเข้าและ ราคาสินค้าพืชผักและผลไม้บางชนิดจากจีน	4-70
4.5 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)	4-72
4.6 ผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix	4-75
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	5-1
5.1 สรุปผลการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ	5-1
5.2 สรุปผลการสำรวจผู้บริโภคนสินค้าเกษตร	5-3
5.3 สรุปผลการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมเกษตรกรและนักวิชาการเกษตร	5-5
5.4 สรุปผลที่ได้จากการวิจัย	5-8
5.4 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย	5-10
5.5 ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมด้านการบริโภคนสินค้า เกษตรเพื่อรองรับผลกระทบจากข้อตกลงเขตการค้าเสรี	5-12
บรรณานุกรม	๒-1
ภาคผนวก	ผ-1
แบบสอบถามผู้บริโภค	ก-1
รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาแบบมีส่วนร่วม	ข-1